

DOI: 10.32347/2076-815X.2022.80.142-148

УДК 711.1

Голубенко В.В.,
volodislaw@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5492-0641,
Проектний інститут Служби безпеки України, м. Київ

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЖИВАННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Наведено основні принципи, на яких може базуватись системний підхід до організації житлових зон (як тимчасових, так і постійних) для переміщених осіб, а також тих, хто втратив житло в наслідок ведення бойових дій. Запропонований алгоритм оцінки потреб в територіях для розміщення ВПО та шляхи їх забезпечення.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи; тимчасове житло; заклади соціального обслуговування населення; місця прикладання праці, містобудівна документація.

Постановка проблеми та аналіз існуючих методів її вирішення. В Україні на сьогодні, в умовах воєнного стану, в якості актуальних питань у сфері просторового планування територій, постає питання розміщення *внутрішньо переміщених осіб* (далі – ВПО) та забезпечення їх життєдіяльності на відповідних територіях. Наразі ВПО, які втратили житло, розміщуються безсистемно в громадських закладах та приватних будинках українців, а зі збільшенням кількості постраждалого населення ініціюються процеси створення тимчасового житла та містечок для ВПО, переважно в західних областях України.

Організація місць, передбачених для розміщення ВПО, відбувається у відповідності до Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану, згідно з яким «для розміщення об'єктів для тимчасового проживання *внутрішньо переміщених осіб* земельні ділянки комунальної власності надаються у постійне користування виконавчим органам сільських, селищних, міських рад. Розміщення тимчасових споруд, їх комплексів, призначених для життєзабезпечення (тимчасового проживання та обслуговування) внутрішньо переміщених осіб, може здійснюватися на земельних ділянках усіх категорій земель (крім земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, земель історико-культурного призначення) без зміни цільового призначення земельної ділянки»

(внесення змін до розділу 10 «Перехідні положення» Земельного Кодексу України) [1].

В результаті безсистемного розміщення *ВПО* маємо приклад розміщення *тимчасового житла* в центральній частині Львова по вул. Уласа Самчука, на території Стрийського парку, що є територією комунальної власності [3]. Розміщення *тимчасового житла* на територіях зелених насаджень загального користування створить проблеми з подальшим використанням цієї території в якості ділянки, що бере на себе рекреаційне навантаження.

Системний підхід – це дослідницький підхід, застосовуваний до аналізу об'єктів, що мають безліч взаємозалежних елементів, об'єднаних спільністю функцій і мети, єдністю управління і функціонування [4]. **Метою публікації є:** сформулювати алгоритміку досліджень територій для організації розміщення *ВПО* з використанням системного підходу.

1. Оцінка територіальної спроможності громади.

Перше, що необхідно визначити для вирішення проблеми безсистемного розселення *ВПО* – це територіальна спроможність громади. *Тимчасове житло* для людей, що залишили населений пункт під впливом **активних бойових дій**, є актуальним до їх завершення. *Тимчасове житло* для людей, що залишили населений пункт після того, як їх дім була **знищена**, є актуальними до моменту отримання відшкодування наданих збитків.

В обох випадках необхідна організація елементів інфраструктури, що будуть забезпечувати потреби *ВПО*. До таких елементів можна віднести *місця прикладання праці*, що формують трудову зайнятість *ВПО*, підтримуючи економіку країни і даючи можливість забезпечення сімей, які втратили роботу; заклади громадського обслуговування (торгівельні, харчові, побутового обслуговування, медичного обслуговування, освіти, тощо), що матимуть необхідну ємність для недопущення перевантаження у вже існуючих закладах; об'єкти інженерного та комунального забезпечення, що компенсують різницю в потужності споживання електроенергії, водопостачання, каналізування, тощо.

Територіальна спроможність громади, як правило, визначена в актуальній затвердженій містобудівній документації, в якій, як правило, розглянутий оптимістичний сценарій розвитку територій, що передбачає збільшення населення і розвиток як житлової забудови, так і елементів супутньої інфраструктури та об'єктів обслуговування (з урахуванням планувальних обмежень).

2. Визначення ділянок для тимчасового та постійного проживання *ВПО*.

Кількість *ВПО*, які можуть розміститись на території громади, можливо визначити внаслідок проведення аналізу освоєння територій на підставі

містобудівної документації з урахуванням ємності території, наявності об'єктів соціального обслуговування та місць прикладання праці. Якщо потреба не буде задоволена фактичною спроможністю території, слід використати наявні документи з територіального планування населених пунктів та прилеглих до них територій.

В результаті сформуються квартали нової житлової забудови для **постійного** проживання населення у відповідності до рішень містобудівної документації, та ділянки для **тимчасового проживання** населення, які в подальшому будуть використані для інших цілей. Так, для розміщення **тимчасового житла** можуть бути використані ділянки для розміщення перспективних закладів туристичної інфраструктури, рекреаційно-оздоровчого житла, тощо.

3. Організація містечок для внутрішньо переміщених осіб.

В окремих випадках слід розглядати можливість організації містечок квартального типу для *ВПО* з подальшим їх використанням з можливою зміною функції, без прив'язки до затвердженої містобудівної документації, як окремого елемента. Організація таких містечок може бути доцільною в тому випадку, коли існуюча та проектна спроможність території не задовольняє потребу в розміщенні *ВПО*, а також у разі переміщення потужностей підприємства з території ведення бойових дій.

У першому випадку можлива організація на базі ділянки сільськогосподарського спрямування відносно автономної території з замкнутою системою, в якій мінімізуються міграційні процеси до місць прикладання праці за рахунок розміщення сільськогосподарського виробництва безпосередньо на території (тепличні господарства або екологічно чисті методи ведення сільського господарства, що дозволяють розміщувати житло в безпосередній близькості до ділянок, що будуть оброблятися). Для цього достатньо розробки типового проекту з організації такої ділянки. В умовах зниження виробництва товарів ринку сільськогосподарської продукції на державному рівні та з урахуванням передумов настання продовольчої кризи в Європі така діяльність буде відповідати положенням Закону України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану [2].

У другому випадку такий анклав можна реалізувати на територіях, передбачених містобудівною документацією для розміщення виробничих підприємств, з подальшою переорієнтацією *тимчасових житлових* будівель для *ВПО* під складські споруди.

4. Реалізація житла та розселення внутрішньо переміщених осіб.

Вибір конструктивних особливостей споруд, що будуть використані в якості *тимчасових житлових* приміщень для *внутрішньо переміщених осіб*, після чого змінять свою функцію, повинен базуватися на розумінні напрямку використання цих споруд в подальшому - в якості складських приміщень або рекреаційних будинків відповідно.

Після вирішення земельних питань та завершення забудови слід приділити увагу обґрунтованому розселенню *ВПО* в залежності від сфери їхньої діяльності та їх статусу. Так, наприклад, сім'ї, житло яких не підлягає відновленню, слід розселити на територіях, передбачених для капітального житлового будівництва. Тих, що втратили квартиру – в багатоквартирні будинки, тих, що втратили приватну садибу – на територіях садибно-житлової забудови. Сім'ї, які не втратили нерухоме майно, слід розселити в спорудах, які в подальшому будуть використані під іншу функцію, в залежності від виду зайнятості членів сім'ї.

Для представників сфер, що мають можливість працювати дистанційно, можна виділити *тимчасові житлові* споруди на територіях туристичної чи оздоровчо-рекреаційної інфраструктури, оскільки ці території в структурі громади не зав'язані на *місця прикладання праці* (об'єкти виробничої та соціальної сфери). Для тих, хто змінює своє місце проживання разом із підприємством, передбачаються споруди, що в майбутньому стануть складами та логістичними базами цього підприємства. Для тих *ВПО*, хто втратив роботу, передбачене розміщення з отриманням можливості забезпечення робочими місцями.

5. Забезпечення *ВПО* закладами соціального обслуговування.

Внутрішньо переміщені особи потребують доступності (в тому числі й пішохідної) до об'єктів соціальної сфери для задоволення своїх потреб. Пішохідна доступність до таких об'єктів визначається державними будівельними нормами, хоч і фактично залежить від багатьох факторів, що на неї впливають [5].

В умовах, коли житло будується капітальним згідно рішень містобудівної документації, ці вимоги вже враховані. Будівництво ж окремих закладів освітньої чи медичної сфер для осіб що будуть проживати на територіях, що в подальшому не будуть використовуватись для проживання населення і не будуть формувати відповідну потребу, не є доцільним.

Разом з тим, *ВПО* так чи інакше будуть користуватись наявними закладами освіти та медичного обслуговування. Тому при виборі туристично-рекреаційних, сільськогосподарських чи виробничих ділянок для розміщення тимчасового житла слід використовувати методіку побудови діаграм вороного для об'єктів тяжіння населення населення [6] для визначення при інших рівних

показниках оптимального розміщення територій для освоєння під квартал для ВПО з точки зору мінімізації транспортних витрат.

За допомогою цього стає можливим оцінити ступінь спроможності території прийняти ВПО без перевантаження існуючих закладів обслуговування населення.

Висновок: на основі аналізу факторів, що можуть вплинути на процеси розселення та життєдіяльності ВПО, та запропонованого алгоритму оцінки територіальних потреб та шляхів їх забезпечення, є достатнє підґрунтя для глибшого їх вивчення, формування пропозицій щодо конкретної реалізації задач з розселення ВПО, а також формування комплексних та системних підходів до розгляду проблематики в цілому.

Список джерел:

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану.

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7289&skl=10

2. Закон України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану.

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=7264&skl=10

3. Пресслужба Львівської міської ради, новина від 19.04.2022 р.

<https://city-adm.lviv.ua/news/society/social-sphere/291280-u-modulnomu-mistechku-u-lvovi-poselylysia-pershi-250-pereselentsiv>

4. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. — С. 159 (254 с.).

5. MOTROL. Commission of motorization and energetics in agriculture. An international journal on operation of farm and agri-food industry machinery. Vol.17, No 8. Lublin – Rzeszow 2015. Vladislav Golubenko. Ways of comfort radius definition of accessibility for pedestrians to the first service objects. P.111-118.

6. Голубенко В.В. Застосування діаграм Вороного в містобудуванні. Збірник тез студентських доповідей 72-ї науково-практичної конференції у 2-х ч., Київ, 22-25 березня 2011 року / відповідальний за випуск П.П. Лізунов. – К.: КНУБА, 2011. – ч.1. – С.77-78.

Holubenko Vladislav,
Project institute of Security Service of Ukraine

USING SYSTEMS THINKING IN PROVIDING THE ORGANISATION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS LIFE

The full-scale Russian invasion into Ukraine has formed new challenges and task in urban planning and land design. Many people, who have been forced to leave their homes or deprived of there as a result of the war in the territories in which they have lived, have put on the agenda the organization of housing and work for these people in the new territories. Today, these needs are provided by parks and social service objects, and this reduces the value of these territories for their further using after the victory of Ukraine.

This publication presents the basic principles on which a systematic approach can be based for organising living areas (temporary and permanent) for displaced persons and those, who have lost their homes as a result of hostilities. The following factors are analyzed in the article: territorial capacity, resettlement needs, employment, the degree of housing damage, further using of territories after victory.

The article describes the existing methods of resettlement for internally displaced persons currently practiced in Ukraine. Their disadvantages are described. An alternatives are proposed. There are description of the method of estimating the real capacity of the territory for accommodation of internally displaced persons with the definition of areas for their temporary and permanent residence. The principles of organization of separate towns for internally displaced persons are offered. The method of resettlement of internally displaced persons is proposed, taking into account the needs to provide social services and job places.

An algorithm for assessing the needs in the territories to accommodate internally displaced persons and ways of providing them is proposed. It can be used by local governments to optimal organize displaced persons who lives in Ukraine or other European countries.

Key words: internally displaced persons; temporary housing; social welfare objects; places of employment;

REFERENCES

1. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvosti rehuliuвання zemelnykh vidnosyn v umovakh voiennoho stanu. {in Ukrainian}
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7289&skl=10
2. Zakon Ukrainy shchodo bezperebiinoho vyrobnytstva ta postachannia silskohospodarskoi produktsii pid chas voiennoho stanu. {in Ukrainian}
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=7264&skl=10
3. Pressluzhba Lvivskoi miskoi rady, novyna vid 19.04.2022 r. {in Ukrainian}
<https://city-adm.lviv.ua/news/society/social-sphere/291280-u-modulnomu-mistechku-u-lvovi-poselylysia-pershi-250-pereselentsiv>
4. Romanchykov V.I. Osnovy naukovykh doslidzhen. Navchalnyi posibnyk. K.: Tsentр uchbovoi literatury, 2007. — S. 159 (254 s.). {in Ukrainian}
5. MOTROL. Commission of motorization and energetics in agriculture. An international journal on operation of farm and agri-food industry machinery. Vol.17, No 8. Lublin – Rzeszow 2015. Vladislav Golubenko. Ways of comfort radius definition of accessibility for pedestrians to the first service objects. P.111-118. {in English}
6. Holubenko V.V. Zastosuvannia diahram Voronoho v mistobuduvanni. Zbirnyk tez studentskykh dopovidei 72-yi naukovo-praktychnoi konferentsii u 2-kh ch., Kyiv, 22-25 bereznia 2011 roku / vidpovidalnyi za vypusk P.P. Lizunov. – K.: KNUBA, 2011. – ch.1. – S.77-78. {in Ukrainian}